N ١/١٤٥٨٢

٩ی ئاب ١٩٤٧

جێگری سەرۆک وەزیرانی یەکەتیی سۆڤیەت هاوڕێ مۆڵەتۆڤ ڤ.م

دوابەدوای ڕاگەیاندنی ژمارە ١/١٣٨٣٩ کە لە ڕێکەوتی ٨ی ئابی ئەمساڵدا، بۆمان ناردن، زانیاریی ترتان بەم شێوەیەی خوارەوە پێشکێش دەکەین، ئەویش ئەوەیە بەپێی ئەو هەواڵەی لەلایەن وەزارەتی ناوخۆی ئازەربایجانی یەکەتیی سۆڤیەت، هاوڕێ یەعقوبۆڤ پێمان گەیشتووە، ژمارەی تەواوی بارزانییە هاتووەکان دیاری کراوە، بەپێی ڕێککەوتن لەگەڵ ئەنجوومەنی وەزیرانی ئازەربایجانی یەکەتیی سۆڤیەتدا ناوبراوان لە کەڵخۆزەکانی ناوچەی کۆماری ئازەربایجان جێگیرکراون، زۆربەیان بۆ ناوچە کوردنشینەکانی ئازەربایجان نێردراون و، بەباشی پێشوازییان لێ کراوە و، لە باری ژیان و جێ و کارەوە یارمەتییان دراوە. لە کەڵخۆزەکانی ناوچەی لاچین ١٥٠ کەسیان جێگیر و لەسەر کار دامەزراون. لەکەلباجار ١٠٠ کەس، لەناوچەی ئەقدەم ١٤٧ و لەناوچەی ئاگجەبەدین ٩٧ کەس، مەلا مستەفا لەگەڵ چوار کەس لە خزم و هاوڕێ نێزیکەکانی لە شاری شووشە جێگیرکراون.

بەپێی دەستووری سکرتێری کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیست (بەلشەویک)ی ئازەربایجان هاوڕێ باقرۆڤ، لە دەوروبەری ناوچەی باکۆ جێ بۆ مەلا مستەفا و خزمەکانی ئامادە دەکرێت.

جێگری وەزیری ناوخۆی یەکەتیی سۆڤیەت: ی. سیروڤ

***

بۆ سکرتێری پارتی کۆمۆنیست (بەلشەویک)ی ئازەربایجان و ڕێبەری گەلانی ڕۆژهەڵات: هاوڕێ باقرۆڤ(*)

بۆ من جێی شانازییەکی گەورەیە، بۆ یەکەم جار بەمرۆڤێکی ڕێزداری وەک ئێوە ناسێندرام، گەلانی ڕۆژهەڵات سالانی دوور و درێژە لەژێر زوڵم و چەوساندنەوەدا دەناڵێنن، یەکێک لەو گەلانەی ڕۆژهەڵات گەلی کوردە، ئەم گەلە لەلایەن دەوڵەتە کۆنەپەرستەکانی تورکیا و ئێران و عێراق و، هەروەها لە سیاسەتی چەوسانەوەی ئینگلیز و ئەمریکا کوێرەوەریی زۆری چێشتووە. لەوکاتەوە کە گەلی کورد بەئاگەداریی ئێوە سەرفراز بووە و، لە ئێوە نێزیک بووەتەوە تێ گەیشتووە کە ئازادی و سەربەخۆیی

(*) تێبینی: ئەم نامەیە یەکەم جار لەلایەن مسعود بارزانی-یەوە لە کتێبی بارزانی و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد، بەرگی دووەم، ساڵی ١٩٨٧، بەزمانی ڕووسی و عەرەبی بلاوکراوەتەوە. (هەورامی)

له گرەوی یەکخستنی هێزەکانیدایە. هەر بۆیەش ئێمەی کوردە دیموکراتەکان، ئەفسەر و شەڕوانان، پەنایان بردە بەر پشتگیریی ئێوە و چاوەڕێی دەهەندەییی بەرێزتانی کرد. دەوڵەتی کۆنەپەرستی عێراق بەپشتیوانیی چەوسێنەرانی ئینگلیز و ئەمریکا، هێزە چەکدارەکانی خۆی بۆ لەناوبردنی ئەو کۆمارە کوردییە ناردە کوردستان، ئەوەبوو دەوڵەتە دیموکراتییەکەی کوردیان لەناوبرد و، سوپای شا خاکی کوردستانی داگیرکرد. دەوڵەتی فاشیستی تورکیا بەشێکی زۆری لە خاکی کوردستان داگیر کردووە و کردوویەتیە تاریکستانێک کە کوردەکان لە بارودۆخێکی زۆر ناخۆش و دژواردا بژین. هاوکاتیش هەزاران کوردی دیموکرات و ئازادیخواز گیراون و لە زیندانەکانی ئێراندان.

لە سەرەتادا وا دەرکەوت هیچ هێزێک نییە بتوانێت چارەنووسی گەلی کورد بگۆڕێت و لە ناخۆشی رزگاری بکات. بەڵام یەکگرتنی گەلی کورد لەژێر ئاڵای دیموکراتییەت و، هیوای بەمامۆستای گەورە سەرۆک ستالین، هەموو شێوە تەگەرە و کۆسپێکی لەسەر رێگەی بزووتنەوەکەی ئێمە لابرد.

ئاگەداریی باوک و رێبەری گەلانی رۆژهەڵات هاورێ باقرۆف لە ئاستی ئێمەدا هیوایەکی مەزنی بەگەلی کورد بەخشی. رۆژانی کۆنەپەرستان و زۆرداران و چەوسێنەوان خەریکی بەسەرچوونن و، چاوەڕێی رۆژانی دواییی تەمەنی خۆیان دەکەن. خێڵی بارزانی کە من سەرکردەیانم یەکێکە لە گەورەترین هۆزەکانی کوردستان. خەباتی خێڵی بارزانی بۆ رزگارییان، هەروەها بزووتنەوەکەیان دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٨٩٤ کە سەرکردەکەیان خوالێخۆشبوو شێخ عەبدولسەلامی برام بوو. شێخ عەبدولسەلام لە سەردەمی سوڵتان عەبدولحەمیدی تورکدا رێکخراوێکی نهێنیی لە شاری ئەستانبوڵ پێک هێنا و، بۆ ئازادی و سەربەخۆییی گەلی کورد خەباتی کرد.

لە سایەی چالاکیی ئەم رێکخراوە و بەشداریی خێڵانی تری کورد لە ساڵی ١٩٠٤ لە عێراق بزووتنەوەی رزگاریخواز دەستی پێ کرد. ئەم بزووتنەوەیە تا ساڵی ١٩١٤ و هەر لەو ساڵەیش واتە لە سەردەمی سوڵتان رەشاد خەباتێکی توندوتیژ، لە دژی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی درێژەی کێشا. بزووتنەوەکە ئەو ئەنجامە پێویستەی بەدواوە نەبوو و، بەتێکشکانی ئێمە کۆتای پێ هات. برای من لەلایەن جەلادانی تورکەوە گیرا و، لە شاری موسڵ لەدار درا و، ئێمەیش لەگەڵ بنەماڵەکەمان پەنابەری ئێران بووین.

دوای ئەمە شێخ ئەحمەدی برام بوو بەسەرکردەی خێڵی بارزانی و لە ١٩٢٠وە خەباتی بێ وچانی گەلی کورد لە کوردستان دژی سیاسەتی زۆردار و چەوسێنەری ئینگلیز بەردەوامە.

لە نێوان ساڵانی ١٩١٢-١٩٤٥دا خەباتی گەلی کورد دژی دەوڵەتی عێراق کە ئەو رێژیمە لەلایەن دەوڵەتی ئینگلیزەوە پشتیوانیی لێ دەکرا، بەردەوام بوو. لە ١٩٤٥

لەژێر پاڵەپەستۆی دوژمندا ئێمە ناچار بووین لەگەڵ بنەماڵە و خێڵەکەمان پەنابەری ئێران بین، لێرە واتە لە کوردستانی ئێران لەبەر تیشکی ئەستێرەی سوور، ژیانی ئێمە رووناکیی گرتەخۆ. لەم کاتەوە ئێمە لە رێکخستنی دەوڵەتی دیموکراتی کوردستان بەشداریمان کرد و، لەگەڵ براکانی ئازەربایجانمان لەناوچەی رەزائییە و شوێنەکانی تر دژی سوپای ئێران شەڕمان کرد و، هەزاران شەڕوانی بارزانی لە سنوورەکانی ئازەربایجان و کوردستانی ئازاد پارێزگارییان کرد. جگە لەمە دوژمنمان لە ناوچەی سەقز و سەردەشت و ناوچە شاخاوییەکانی تر تێک شکاند. خەباتی قارەمانانەی ئازادیخوازیی ئازەربایجان و کورد، ئازادی و بەهێزکردنی دیموکراتییەتی لە ئازەربایجان و کوردستان بەدەست هێنا.

خێڵی ئێمە لە پەنجا هەزار کەس پێک هاتووە، دەرەبەگ لەناو ئێمەدا نییە، هەر کام لە ئێمە زەوی و ئاژەڵ و مەڕوماڵاتی خۆی هەیە. لە ١٩١٤دا شێخ عەبدولسەلامی برام بەیەکسانی و وەک یەک زەوی لە نێوان جوتیاراندا بەش کرد و، ئەو دابەشکردنەیش تا ئێستە لە گوندەکان کە ژمارەیان دەگاتە ٤٠٠ گوند هەروەک خۆی ماوەتەوە. بەم شێوەیە کێشەی زەوی لە گوندەکانی ناوچەی بارزان لەناو خێڵەکەماندا چارەسەر کراوە و، هەموو کەس لەسەر ماڵ و موڵکی خۆیدا سەربەخۆیە. ئیتر لەمەوە پێوەندیی کۆمەڵایەتی لە نێوان جوتیاران و موڵکداران چارەسەر کرا.

لەناو خێڵی ئێمەدا مەبەستی سەرەکیمان گەیشتن بەئازادی و سەربەخۆیییە، هەر بۆ ئەم مەبەستەش ئێمە زۆرجار راپەڕیوین. ئەم ئەرکە پیرۆزەمان لەلا پێویست بووە و، ئەرکی سەرەکیشمان هەر ئەمە بووە و، لەم روانگەیەشەوە ئێمە بەپێویستمان زانی چارەنووسی خۆمان بەیەکەتیی سۆڤیەتەوە گرێ بدەین وەک دەسەڵاتێک کە پاڵپشتی ئازادی و هیوای گەلانە. ئەم پێوەندییە لە مانگی مارتی ١٩٤٤دا پێک هات، ئەو کاتە رێکخراوی (بەرەی رزگاری) لەناو بارزانییەکاندا چالاکیی هەبوو. لەو ساوە من لەگەڵ نوێنەرانی سوپایی و سیاسیی دەوڵەتی یەکەتیی سۆڤیەتدا پێوەندیم هەیە. دوای ١٩٤٦/١٢/١١ واتە پاش داگیرکردنی خاکی کوردستان و ئازەربایجان لەلایەن سوپای ئێرانەوە، بارودۆخ گۆڕاوە. پێوەندییەکانی دوو لایەنە لەنێوان فەرمانبەرانی سیاسی یەکەتیی سۆڤیەت و من بەگوێرەی ئەو هەست و کردەوانە نەبووە کە ساڵانی ساڵ من بەپاکی نیشانم داوە.

بێ گومان فەرمانبەرانی سیاسیی سۆڤیەتی پێشبینیی گەشەکردنی بارودۆخ و رووداوەکانیان لە کوردستان و ئازەربایجان کردبوو، سەرەتای دەست پێکردنی رووداوەکان بارودۆخی بارزانییەکان لەچاو ئەوانی تر خراپ بوو، یەکەم: بارزانییەکان لە وڵاتێکی تر پەنابەری ئێران ببوون. دووەم: پیاوەکان لە بەرەی پێشەوەی شەڕ بوون و

شەڕیان دەکرد و، ژن و منداڵەکانیان جێ هێشتبوو، خێزانەکانیان بێ سەرپەرشت مابوونەوە.

پێویست بوو پێش دەستپێکی سەرەتای ڕووداوەکان فەرمانبەرانی سۆڤیەتی ئێمەیان ئاگاداربکردایەوە، تا ئێمە خۆمان ئامادە کردبایە و، هێزەکانمان ئاوا لەیەک دانەبڕایەن و، لە چیاکان نەکوژرایەین. سەرەڕای ئەمەیش ئێمە بۆ ماوەی پێنج مانگ بەرامبەر بەسوپای ئێران وەستاینەوە. لە ڕێکەوتی ١٩٤٦/١٢/١١دا بەهۆی بارودۆخی سیاسییەوە سوپای ئازەربایجان ناچاربوو پاشەکشە بکات و، دەوڵەتی کوردستانیش چەک دابنێت. بەڵام ئێمە، واتە هۆزی بارزانی بەرامبەر دوژمن خۆبەدەستەوەدانمان پەسەند نەکرد، بەناوی (بەرەی ئازادکردنی کوردستان) خەباتی خۆمان ڕێک خست و، لە ماوەی شەش مانگدا بەرامبەر بەدوژمن و داگیرکەران لە ئێران ڕاوەستاین. دوای شەڕێکی سەخت و دژوار بەمەبەستی ڕێکخستنی بزووتنەوەیەکی پارتیزانی بەرەو عێراق ڕۆیشتین و، لە عێراق بۆ ماوەی مانگێک ژیانێکی پارتیزانیمان بردەسەر، پاشان بەرەو سنووری ئێران و عێراق ڕێگەمان گرتەبەر، ئەویش لە کاتێکدا بوو کە هێزەکانی سوپای هەردوو دەوڵەت بەمەبەستی لەناوبردنی ئێمە هەوڵی ئەوەیان دەدا ڕێگەمان لێ بگرن و، هەمیشەش بەدوامانەوە بوون. خەباتی ڕزگاریخوازیی ئێمە لە ڕابوردوودا بۆ هاوسێکانمان ڕوون و ئاشکرایە، سەرەڕای دەسەڵاتداریەتیی تەواوی کۆنەپەرستان لە ناوچەکەدا، چاپەمەنییە چەپەکان و هەروەها ئۆرگانی پارتە دیموکراتییەکان لەسەر خەباتی ئێمەیان دەنووسی و، لەناو گەلاندا بڵاویان دەکردەوە، لەوانە گۆڤاری (هۆز و گەلانی عێراق)، (س- البیروتی)، گۆڤاری میسری (الاهرام) هەروەها ڕۆژنامەی (کوردستان) ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و گۆڤاری (نیشتمان) کە لە مەهاباد دەردەچوون و، هەروەها ڕۆژنامەی کۆمۆنیستی کوردی عێراق (ڕزگاری)، هەروەها ئۆرگانی پارتە سەربەخۆییەکان و کتێبی (نضال الاکراد) و هتد، هەموویان لەسەر خەباتی ئێمەیان نوسیوە.

لەبارەی خەباتی ئێمە تەواوی ئێزگە و ڕادیۆ بەناوبانگەکان هەموو دنیایان ئاگادارکردەوە، دەنگی کەوتنی بۆمبەکان کە لەلایەن باڵەفڕە بۆمب هاوێژەکانی ئێرانەوە لە ناوچەی ڕەزائییە دژی ئێمەیان بەکار هێنا، لەناو خاکی یەکەتیی سۆڤیەتدا بیستراوە. بەڵام ئێمە هەستی بەرامبەرەتیمان لەلایەن دەوڵەتی یەکەتیی سۆڤیەتەوە نەدیوە، نە ئێزگەکانی ڕادیۆی ئازەربایجان و مۆسکۆ وشەیەکیان لەسەر بزووتنەوە و خەباتی ئێمە بڵاوکردووەتەوە، نە لە لاپەڕەی چاپەمەنییەکانی سۆڤیەتیش بەگوێرەی پێویست بایەخێکی شایانیان پێ داوین. کەسێکیش لەلایەن دەوڵەتی یەکەتیی سۆڤیەتەوە نەهات بۆ لامان و، دڵنەوایی نەکردین و، ڕێگەیان پێ نیشان نەداین. ئەگەر سیاسەت دەرفەتی ئەوەی نەداوە لەسەرمان بدوێن، بەچەک یارمەتیمان بدەن،

یاخۆ یارمەتییەکی ترمان بدەن، نەدەبوو هەر بەتەواوی فەرامۆشمان بکەن و، بماندەنە دەست چارەنووس و ویلمان بکەن. کاتێک ئێمە بەو ئەنجامە گەیشتین کە بزووتنەوەی پارتیزانیمان بێ سوودە و بۆ ئەوەی ئەو هێزانەی هەمانبوو لە دەستیان نەدەین، بریارمان دا خاکی سۆڤیەت بکەین بەپەناگەی خۆمان، ئێمە بەپشت بەستن بەباوەڕ و وەفاداریی خۆمان، دلێرانە و بەگیان بەختکەری توانیمان ریز و سەنگەرەکانی سوپای تورکیا و ئێران و عێراق کە بەمەبەستی لەناوبردنی ئێمە بەرەو سنووری ئێران و سۆڤیەت نێردرابوونە سەر ڕێگەمان، تێک بشکێنین. کە گەیشتینە سەرسنووری سۆڤیەت و کاتێک ویستمان بێینە ناو خاکی یەکەتیی سۆڤیەتەوە کاربەدەستانی سۆڤیەت یارمەتیان نەداین و، ئەو جێگەیەیان پێ نیشان نەداین کەوا دەکرێ لە رووبارەکە بپەڕینەوە. ئێمەیان لەسەر ڕۆخی رووبار ڕاگرت، ئێمەش بۆ ئەوەی خۆمان رزگار بکەین ناچاربووین زۆربەی چەک و تەقەمەنییەکانمان بۆ دوژمن لەوبەری رووبارەکە بەجێ بهێلین و، بەم شێوەیە باری خۆمان سووک کرد و، لە رووبارەکە بۆ ناو خاکی یەکەتیی سۆڤیەت پەڕینەوە. لە شاری نەخچەوان ٤٠ رۆژ منیان بەجیایی و، دوور لە براکانی خۆم (مرۆڤەکانم) ڕاگرت، من لە ژوورێک دەژیام لە زیندان دەچوو، من ئەم کردەوەم شایانی خۆم نەزانیوە و، لە یەکەتیی سۆڤیەتم چاوەڕێ نەدەکرد. ئەگەرچی بێ دەنگ بووم؛ بەلام بەهاتنم بۆ شاری شووش ئەم کردەوە دووپات کرایەوە. باری ژیانی هاورێکانم لەهی من باشتر نەبوو و، تا ئێستە هیچ بارودۆخێکیان بۆ نەرەخساوە و، لە کۆلخۆزەکان دەژین و، کاری بەردکاری و قورکاری دەکەن. ئەم گوزەرانەی ئێستەی ئەوان لەگەلّ ژیان و کار و کردەوەیان لە رابردوودا ناگونجێت. ئەوانە وەک کەلخۆزییەکانی ئەزموونداری بەکولتووری سۆڤیەت ناتوانن کار بکەن. زۆربەی ئەوانە تا ئێستە جلوبەرگیان پێ نەدراوە و، هەندێکیان لە شوێنی وا دەژین، ناکرێت ئاژەلیشیان تێدا رابگیردرێت. ئەم مرۆڤانە نوێنەری گەلی کوردن، ئەوانە لە پێناوی خەبات بۆ دیموکراتییەت و ئازادیی خاک و خێزاندا، ئەوەی هەیان بووە لە دەستیان داوە و، بۆ خۆئامادەکردن بۆ خەباتێکی سەرلەنوێ پەنایان هێناوەتە بەر خاکی سۆڤیەت. ئەم مرۆڤانە کە هاتوونەتە یەکەتی سۆڤیەتەوە نە بۆ بازرگانی و، نە بۆ بەرژەوەندیی ئابووریی تر هاتوون؛ ئەم مرۆڤانە لەناو جەرگەی گەلانی رۆژهەلاتەوە هاتوون؛ وەک نوێنەرانی گەلی کورد پشت بەیەکەتیی سۆڤیەت دەبەستن. ئێوە وەک دۆستی بەنرخ و نێزیکی گەلانی رۆژهەلات دەبێ لە هەموو خەم و پێویستییەکان و، کاروباریان ئاگەداربن. بەئەرکی سەرشانی خۆمی دەزانم ئاگەدارتان بکەمەوە لە بارودۆخی بارزانییە پەنابەرەکان و، پێداویست و خواستەکانیان بەئێوە بگەیەنم. یەکەم داخوازیی من ئەوەیە چاوم پێتان بکەوێ، شتێکی روون و ئاشکرایە کەوا کاتی ئێوە زۆرگرانە، بەلام لە هەمان کاتدا ئێمەیش مافی ئەوەمان هەیە هەندێک لە کاتی ئێوە بگرین و، بۆ خۆم ئەو

پرسە گرینگانەتان پێ ڕابگەیەنم، ئێمە لەو باوەڕەداین ئەوەی پێوەندیی بەژیانی مادییەوە هەیە جێبەجێ دەکرێن و، هەروەها ئەو بارودۆخانەیش کە بەم شتانەوە بەستراون دەگۆڕێن. لە باری سیاسیشەوە، هەروەک لە ئەنجامدا و هەموو دەم و، ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زەوینەی نوێ بۆ سەرکەوتنی دیموکراتییەت دەڕەخسێنێت، ئێمە چاوەڕێی ئەو کاتە دەکەین کەی بەیارمەتیی یەکەتیی سۆڤیەت و هێزە دیموکراتییەکانی گەلان، دەگەڕێینەوە وڵات. من بەداخەوەم سەرەڕای ئەوەی من و هاوڕێکانم لەناو خاکی یەکەتیی سۆڤیەتداین، ئێمە تا ئێستە فێری زانیارییەکی نوێ نەبووین، ئێمە دەبێ بێ وچان لە بەرهەمەکانی زانست و فێربوون یان لە کولتوور و سیاسەت سوود وەربگرین. لێرە بێ شک کارکردن ئەرکێکی پیرۆزە؛ بەڵام فێربوونی زانست و زانیاری گرینگیی قۆناخی سەرەتاییە بۆ سەرکەوتن.

لە یەکەتیی سۆڤیەت ٤٩٦ کەس لە برا کوردەکانی من دەژین، داواتان لێ دەکەم هەموویان لەیەک شوێندا کۆبکرێنەوە. لەبەر پێویستیی داهاتوو دەبێ فێری زانیاری سیاسی و سوپایی بکرێن و، خولیان بۆ بکرێتەوە و، فێری بەکارهێنانی چەکی قورس و ڕێوڕەسمی سوپایی ببن. ١٠ کەس هەڵبژێرن و بیاننێرن بۆ فێرگەی باڵەفڕوانی و خولی تایبەتییان لەباری تیۆریی تاکتیکیی سوپاییەوە بۆ بکەنەوە، هەروەها فێری بەکارهێنانی چەکی نوێیان بکەن، فێری زانیاریی مێژوویی و ماتماتیک و جوگرافیا و پزیشکی و دیسیپلینی سوپایی و، ئەگەر پێویست بوو وانەی تر بکرێن. فێری ئەوە بکرێن چۆن لە کۆمەڵگە هەڵسوکەوت بکەن و، فێری ڕێکوپێکی و کولتووری نوێیان بکەن، دۆزینەوەی مامۆستا بۆ ئەوانە زۆر ئاسانە بۆ وێنە لەناو ئەفسەرەکانی سۆڤیەتدا نەقیب جەعفەرۆڤ و ئەوانی تر کە کوردی دەزانن و، ئەوانەی نازانن بەرەبەرە لە پرۆسەی خوێندندا دەتوانن فێربن، بەم شێوەیە بۆ داهاتووی کورد و، بۆ دیموکراتییەت کادیر ئامادە دەکرێت. من لەم بارەوە مەبەستم ئەوە نییە خۆم بەسەرۆکی ئەم خێڵانە بزانم، نا ئەم شتە پێوەندیی بەخواست و ئارەزووی کورد خۆیەوە هەیە. هەر ئەفسەر یان بارزانییەک بگرە لە سەد کەس زیاتریش هاونیشتمانی بەوەفای خۆی لەژێر دەستدایە و، لایەنگیریی لێ دەکەن. هەندێک لەوانە سەرۆک خێڵی کوردن و، بەناوبانگن و ڕۆڵیان هەیە، ئەوانە لەزۆر شەڕدا بەشدارییان کردووە و، هەر کام لەوانە ژمارەیەکی کوردی ئازادیخوازیان لە دەور کۆبووەتەوە و، لەگەڵیاندا خەبات دەکەن. ئەم ئەفسەرانە بەکردەوە نیشانیان داوە کەوا شایانی ئەو پلەوپایەن کە پێیان دراوە، من بۆ خۆم داواتان لێ دەکەم بەدڵێکی ئاواڵەوە بەرامبەریان بجووڵێنەوە. ئێمە و هەموو گەلی کورد دەزانین و لامان ڕوونە کە ڕاگرتنی ٤٩٦ کەس بۆ دەوڵەتی مەزن و بەهێزی یەکەتیی سۆڤیەت هیچ دژوارییەک پێک ناهێنێت و، جگە لەوەش هەموو دنیا دەزانێت دەسەڵاتی سۆڤیەت پشتیوانی تەواوی گەلانی ڕزگاریخوازە، پێشنیازی من سەبارەت

بەکـۆکـردنەوەیان لەیەک جێ بەو مـەبەسـتـەیە کـە خـوێندن و ژیانیـان لەلایەن یەک ڕێکخـراوەوە ڕێکوپێک بکرێت و، بەئاسانی چاوەدێرییـان بکرێت و، لە چۆنیـەتی و باری ژیانیـان تێ بگا. دوای ئەوەی ئەوانیـان لەیەک نیشتەجێ کرد، داواتان لێ دەکەم باڵەفڕەیەک یان هەر شێوە ترانسپۆرتێکم لەبەردەست دابنێن بۆ ئەوەی بتوانم زوو زوو سەردانیان بکەم. ئەوانە خاوەن تاقیکردنەوەیەکی دەوڵەمەندن لە خەبات و، بۆ من زۆر بایەخدارن و، بێ ئەوانە ناتوانم هیچ شتێک بکەم. هاوڕێ ستالین دەڵێت: «مرۆڤ بەنرخترین شتە» ئەمە وتەی ڕێبەری مەزنی ئێمەیە، جگە لەوەی بارزانییەکان نموونەی مرۆڤایەتین، ئەوانە شۆڕشگێڕیشن. لێرە لە باکۆ لە زانستگەی دەوڵەتی ئازەربایجان ئێستە لاوێکی کورد کە ناوی شەمزینی عەبدوڵڵا ئۆغلی عەزیزە دەخوێنێت، ئەم لاوە کوردە لە کاتی شەڕەکانی نێوان ساڵانی ١٩٤٢-١٩٤٥ هاتە ڕیزی شەڕوانەکانمانەوە، لە ڕابووردودا ئەم لاوە وەک نەقیب لە سوپای عێراق خزمەتی کردووە، پاشان ڕای کرد و، لەگەڵ ئەفسەرە کوردەکانی تر هاتە ڕیزی بارزانییەکانەوە، ناوبراو بەوپەڕی ورە و باوەڕەوە لەگەڵ ئێمەدا لە خەبات بەشداریی کردووە و، توانا و لێهاتوویی خۆی لە شەڕەکاندا نیشان داوە. لە عێراقیشدا لە خەبات لە دژی دەوڵەت خۆی نواندووە. عەزیز لە بنەماڵەیەکی بەڕێز و شەڕوان و ئازادیخوازی کوردە، ڕەچەڵەکیان (خیلّی نەهری)یە و لە کوردستان لە هەموو بارێکەوە ڕێزیان لێ دەگیرێت و بەناوبانگن. ئامۆزاکەی دژی ئەو ڕاوەستا و چووە ڕیزی کۆنەپەرستانەوە، بەڵام عەزیز شێلگێرانە هەر لەسەر ڕێگەی گەیشتن بەمەبەستی خۆی ڕۆیشت. ژمارەیەک لەو ئەفسەرە کوردانەی سوپای عێراق کە لەگەڵ عەزیز هاتبوونە ڕیزەکانی ئێمەوە لە ئەنجامی ئەم ڕووداوانەی دوایی لەلایەن دەوڵەتی عێراقەوە گیران و، هەڵواسران. ئێستە عەزیز بۆ ئێمە وەک یادگارییەکی گران لەم ئەفسەرانە بەجێ ماوە. من داواتان لێ دەکەم دڵسۆزین بەرامبەری و هەڵسووکەوتی باشی لەگەڵدا بکەن و، ئەگەر دەکرێت بینێرن بۆ ئێرە بۆ لای بارزانییەکان. پێم وایە عەزیز ئامادەیە بێتە ئێرە کە هاوڕێی چەکداران بووە. جگە لە عەزیز چەند لاوی تری کورد لێرە لە قوتابخانەی سیاسی و قوتابخانەکانی تر دەخوێنن، هەیانە نموونەی ڕۆڵەی گەلی کوردن، ئاگەداری تایبەتی و باوکانەتان لە ڕەحیمی قازی زادە هیوامان پێ دەدا و، لەم بارەوە ئێمە زۆر سوپاستان دەکەین. داواکارێکی تری من لە ئێوە ئەوەیە تکایە بەئێزگەی ڕادیۆی ئازەربایجان دەستوور بدەن، کاتێک لەبەرنامەی ڕۆژانەی خۆی بەزمانی کوردی تەرخان و دیاری بکات، دەنگی ئێمە باوەڕ و هیوا بەگەلی کورد دەبەخشێت، ئەم دەنگە لە ڕێگەی ڕادیۆوە وەک گەواڵە دوژمن دەترسێنێت و، ورەی گەلی کورد بۆ ڕاپەڕینێکی تر بەرز دەکاتەوە. بەم شێوەیە هەلومەرج بۆ پشتگیری لە مافی گەلی کورد لە ڕێکخراوە نێونەتەوەییەکان و ڕێکخراوی وڵاتە یەکگرتووەکان پێک دێنێت. کاتێک کە گەلی کورد ناوبانگی لەلایەن

دەسەڵاتدارانی ڕەسمیی دەوڵەتی سۆڤیەت بەرزکرایەوە، ئەو کات بێ شک ئەم ناوبانگەیش تا پلەیەکی دیاریکراو لە ئاستی دنیایشدا بڵیند دەبێتەوە و، ئەم کردەوەیە ناتوانێ لەسەر بارودۆخی دوژمنان کاریگەر نەبێت. دەرکردنی گۆڤارێکی مانگانە بەزمانی کوردی کە لەلاپەڕەکانیدا بارودۆخ و بابەتی کولتووری و سیاسی و ئابووری لە کوردستاندا بڵاوبکرێتەوە، لە ڕێگەی ئەم گۆڤارەوە ڕێگەی ئازادکردنی گەلی کورد نیشان بدرێت و، مێژووی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستان بنووسرێت و، تێیدا بەردەوام بوونی چەوسانەوە و بێ مافیی گەلی کورد ئاشکرا بکرێت و، نیشان بدرێت گەلی کورد یەکێک لە گەلانی نەمر و پێشڕەوی گەلانی ڕۆژهەڵاتە، گەرچی لەم دواییانەدا ناوی لە مێژوو و کولتوورەکان سڕاوەتەوە؛ بەڵام ئەم گەلە هەر دەژیت و دەمێنێت. یارمەتیمان بدەن سەردانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بکەین تاکو ڕەخنە و سکاڵامان بەرامبەر بەچوار دەوڵەتی کۆنەپەرستی تورکیا و ئێران و عێراق و سوریا کە تا ئێستە هەر خەریکی چەوسانەوەی گەلی کوردن، ڕابگەینین. کاتێک دەمامکیان دڕا و ڕاستی دەرکەوت ئەو کاتە دەردەکەوێت گەلی کورد تووشی چ چەوسانەوەیەک بووە. گەلانی ئەفریقیای باشووریش لەو شێوە بارودۆخەدا نەژیاون.

بەڕێز: ئەوەی پێویست بوو بۆ ئەوەی وەک سەرکردە و باوکی گەلانی ڕۆژهەڵات ئێمە ئاڕاستەمان کردن. من زۆر ئارەزووی سەردانی ڕێبەری تەواوی ڕەنجدەرانی دنیا هاوڕێ ستالین دەکەم بۆ ئەوەی کوێرەوەرییەکانی گەلی کوردی بۆ باس بکەم. ئاگەداریی ئێوە لە گەلانی ڕۆژهەڵات بەتایبەتی گەلی کورد هیوامان پێ بەدەخشێت، هەربۆیەش من هەوڵ دەدەم چاوم پێتان بکەوێت. ئەگەر بتوانم چاوم بەهاوڕێ ستالین بکەوێت بۆ من و گەلی کورد بەختەوەرییەکی گەورە دەبێ. من بۆ ئەم چاوپێکەوتنە هەوڵ دەدەم و تکایە ئێوە: هاوڕێ باقرۆڤ وەک کەسێکی زۆر نێزیک لە هاوڕێ ستالین لەم بارەیەوە یارمەتیم بدەن. بەم شێوەیە هەم دەتوانم سەردانی مۆسکۆ وەک هیواگەی هەموو زەحمەتکێشانی جیهان بکەم و، هەم شاری ستالینگراد، ئەو جێگەیەی سوپای سوور دوژمنی تیا بەزاند و بناخەی سەرەتای سەرکەوتنی داڕشت. من جارێکی تر ئارەزووی خۆم بۆ دیتنی هاوڕێ ستالین دەردەبڕم و، چاوەڕێی بەدیهێنانی ئەم ئارەزووەم دەکەم، ئەمەش پێوەندیی بەدڵفراوانیی ئێوەوە هەیە.

من زۆر پێویستیم بەفێربوونی زانستی سیاسی و کاروباری حزبایەتی هەیە و، تکام ئەوەیە لەم بارەوەیش یارمەتیم بدەن. داخوازییەکی تری من لە ئێوە ئەوەیە، برازایەکم بەناوی شێخ سلێمان بارزانی لێرە لەگەڵمدایە و، لە تەواوی شەڕ و چالاکییە سیاسییەکاندا ڕاستەوخۆ بەشداریی کردووە و، لەگەڵم دابووە، توانا و لێهاتوویی خۆی بەکردەوە نیشان داوە و، هەر بۆیەش بووە بەنێزیکترین هاوڕێ و هاوکاری من. ئەگەر بۆ ماوەیەکی کاتی یان دوور و درێژ من لێرە نەبم، ئەو واتە شێخ سلێمان دەتوانێت جێی

من بگرێتەوە و لەوانەیە بەلێهاتوویی خۆی خزمەتی ئێوەش بکات.

هیوادارم داخوازییەکەی من بۆ چاوپێکەوتنتان پەسەند بکەن و، ئەو کاتە من دەتوانم بەوردی و دوور و درێژی لەسەر بارودۆخ و ژیانی خۆمان قسەتان بۆ بکەم.

ڕێزم هەیە بۆتان

کوڕ و خزمەتکاری کورد: مستەفا بارزانی

ئیمزا

١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٤٧-شاری باکۆ

***

٢ی حوزەیرانی ١٩٥٥

٢٣٧٤٠.

مۆسکۆ

کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت هاوڕێ ڤینۆگرادۆڤ ی.ت

بەپێی بڕیاری ڕۆژی ٢٨/٢/١٩٥٥ی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت و، فەرمانی وەزیری بەرزی پەروەردەی یەکەتیی سۆڤیەت لە ڕێکەوتی ٥/٣/١٩٥٥دا لە کۆتایی مانگی ئەمساڵ لە ئامۆژگەی کشتوکاڵیی چاکین ٢٥ کەس لە کوردەکانی عێراق بۆ خوێندن هاتن، پێویستە بگوترێت دەزگاکانی کۆماری ئۆزبەکستان و بەرپرسیارانی وەزارەتی کشتوکاڵی کۆماری فیدراڵیی ڕوسیای سۆڤیەتی لە شاری تاشقەند بۆ هەڵبژاردنی قوتابیان بەجیددی هەنگاویان هەڵگرتووە. ئەوەبوو لە ئەنجامدا سێ کەس لە قوتابیان کە نێردراون بۆ ئێرە نەخۆشن، بەپێی مەرجەکانی وەرگرتن قوتابی نەدەبوایە لە ئامۆژگەی کشتوکاڵی وەرگیرابایەن. یەکێک لەو قوتابیانە کە وەرگیراوە بەناوی دەروێش کاکۆ نیوەی ئەوکاتەی لێرە بووە نەخۆش بووە و، لە نەخۆشخانە کەوتووە و، بۆ چارەسەریی نەخۆشییەکەی نێردراوە بۆ نەخۆشخانەی ڕژاکە. جگە لەوە ئەو هاوڕێیانەی بۆ خوێندن هاتوونەتە ئامۆژگە جلوبەرگی سەرەوەیان زۆر خراپە (پاڵتۆی کۆنی سەربازیی کورتیان لەبەرە). دوو ژووری باش بۆ هاوڕێیانی ناوبراو لە ئامۆژگە ئامادەکراوە و، تەختی نووستن و مێز و کورسی و سەندوق بۆ شتومەک و، هەروەها نوێنیان بۆ ئامادەکراوە، هەمووی بایی بیست هەزار ڕۆبڵە. لە باری زمانی ڕووسی و حساب کردنەوە تاقی کردنەوەیان لەسەر کراوە، دەرکەوت زۆربەی قوتابیانی ناوبراو لە زانینی گشتی لە ئاستێکی نزمدان و، دەتوانین بڵێین لە ئاستی قوتابی پۆلی دووەمی سەرەتاییدان و ٧ کەسیان دەتوانین بڵێین لە ئاستی پۆلی

یەکەمدان. لە باری زمانی ڕووسییەوە زۆربەیان زانیارییان نییە(*).

و، خراپ دەدوێن. پێویستە ئەوەش بگوترێت ئەم گرووپە قوتابییە هەوڵی فێربوونی زانست و بەتایبەتی فێربوونی زمانی ڕووسی زۆر دەدەن. زۆر کار دەکەن و ئێوارانیش هەر خەریکی خوێندنن. مامۆستایانی ئامۆژگە و قوتابییەکان پاش تەواوبوونی وانە بۆ فێربوونی زمانی ڕووسی و، ماتماتیک یارمەتییان دەدەن. لە ئامۆژگە بەدەستووری وەزارەتی کشتوکاڵ پلانێکی تایبەتیی خوێندنیان بۆ ئامادەکراوە کە ماوەکەی پێنج ساڵە، بەپێی ئەم پلانە لە دوو ساڵی یەکەمدا دەبێ زانیاریی گشتی بێت کە بریتییە لە هەندێ مادە و، ئەویش لە ئاستی بەرنامەی حەوت ساڵەی قوتابخانەدایە و، سێ ساڵی دوایی دەبێ خوێندنی مادەی تایبەتییان بەپێی پرۆگرامی ئامۆژگە پێ بدرێت.

ئەم گرووپە قوتابییە زۆر بە دیسپلین و ڕێکوپێکن لەناویەکدا و، هەروەها نێوانیان لەگەڵ قوتابیانی تری ئامۆژگەدا دۆستانەیە، لەباری هەڵسوکەوتەوە هیچ بەڵگەیەکی خراپمان لەسەریان نییە.

حەفتەی جارێک وانەی سیاسییان لەلایەن مامۆستاکانەوە بۆ داندراوە و، بەڕێوە دەچێت، بەتایبەتی لەسەر ڕووداوەکانی هیند و چین و میسر. قوتابییە کوردەکان مانگانە ٤٠٠ چوار سەد ڕۆبڵیان پێ دەدرێت بۆ خواردن و شتومەکی پێویست، لەبەرئەوەی قوتابیانی ناوبراو جلوبەرگی باشیان نییە، بەڕێوەبەرایەتیی ئامۆژگە داوای لە وەزارەتی کشتوکاڵ کردووە کەوا بۆ کڕینی جلوبەرگ و پێڵاو ٢٥ هەزار ڕۆبڵیان بۆ تەرخان بکات. گەرچی تا ئێستە هیچ وەڵامێک لەم بارەیەوە وەرنەگیراوە. باشتر ئەوەیە لە کاتی پشووی هاوین ئەم گرووپە بنێردرێتە سەناتۆرییەکان و شوێنی پشوودان و، بۆ ئەم کارەش وەزارەتی کشتوکاڵ پێویستە پارە و مۆڵەت و بلیتیان بۆ تەرخان بکات.

سکرتێری ڕێکخراوی ناوچەیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت

کەمیسارۆڤ

***

ئاگەداری

لەسەر خوێندنی ٢٥ کوردی عێراق لە ئامۆژگای چاکین-ی سەر بەناوچەی تامبۆ، سەرکردەی کوردەکانی عێراق بارزانی و کاربەدەستانی بەشی پێوەندییەکانی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت لە کۆتاییی مانگی ئەمساڵ ڕۆیشتن بۆ گوندی چاکین و، لەوێ دەرکەوتبوو کە وەزارەتی کشتوکاڵ پارەی پێویستی بۆ کڕینی جلوبەرگ

(*) لە ١٩٤٧ تا ١٩٥٥ ئەم پێشمەرگانەی بارزانی دەستبەسەر و دوور لە شار، دوورلە خوێندن و فێربوون، لە کەڵخۆزی دەرەوەی تاشقەند دەژیان، چۆن زمان بزانن چۆن... هەوارمی.

و پێڵاو بۆ کوردەکانی عێراق داوە و تەواوی کوردە قوتابییەکان وازیان لە پشوودانی هاوین هێناوە و، تەواوی هاوین خەریکی فێربوونی زمانی ڕووسی و مادەکانی تر دەبن.

سەرۆکی بەشی پێوەندییەکانی

کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت کەزلۆف.ی

١٥ی ئەیلولی ١٩٥٥

***

بۆ کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت

بەپێی بڕیاری کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت لە ڕێکەوتی ٤ی کانوونی دووەمی ئەمساڵ، ڕێکخستنی ئەنجوومەنی کوردەکانی عێراق بەسەرۆکایەتیی بارزانی کە لە سۆڤیەت دەژین دەبێ پێک بهێنرێت.

جگە لەوە بڕیار دراوە سێ سەد کەسیان بۆ خوێندن بنێردرێنە ئامۆژگەکان و، ٥ کەسیش بۆ خوێندن لە قوتابخانەی بەرزی پارتی – سەر بەپارتی یەکەتیی سۆڤیەت بنێردرێن و، هەروەها ٥٠ تا ٦٠ کەسیان لە کارگەکانی تاشقەند دابمەزرێن. فەرمان بەدەزگا و ڕێکخراوەکانی سۆڤیەت لە ئۆزبەکستان دراوە کەوا تەواوی بڕیار و کاروباری کوردەکانی عێراق لە ڕێگەی ئەنجوومەنی کوردەکانەوە بەڕێوە بچێت. بەپێی بڕیاری کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت، کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی ئۆزبەکستانی سۆڤیەت فەرمانی هاتنی بارزانیی بۆ شاری تاشقەند داوە. دەکرێ بلێین بارزانی بۆ ماوەی دوو هەفتە ڕاسپێردراوەتیی پێ بدرێت، بێتە تاشقەند. بۆ بەڕێ کردنی بارزانی هاوڕێ ڤلۆشین ف. ف کە ڕاوێژ پێکراوی بەشی پێوەندییە لەگەڵیدا بنێردرێت. دەتوانن خەرجیی هاتنی بارزانی بۆ تاشقەند لەسەر حیسابی بەشی وەرگرتن و خزمەت و هاریکاریی میوانانی دەرەوە دابین بکەن.

سەرۆکی بەشی پێوەندی لەگەڵ پارتە کۆمۆنیستەکانی دەرەوە

سەر بەکۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت

ستیپانۆڤ. ڤ

بەرپرسی سکرتاری بەشی کۆمیتەی ناوەندیی

پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت

کەزلۆڤ.ی

٨ی مارتی ١٩٥٥

ژمارە ٢٥/C/٤٣٨

***

بۆ کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت

بەپێی بڕیاری کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت، ڕێکەوتی ٤ی کانوونی دووەمی ئەمساڵ ٢٥ کوردی پەنابەری سیاسی بۆ خوێندن نێردراون بۆ ئامۆژگەی پیشەسازیی پاڤلوڤسکی (ناوچەی گۆرکی) و، ٢٥یش بۆ ئامۆژگەی پیشەسازیی نەساجی شوی (ناوچەی ئیڤانۆڤا) و ٢٥ کەسیش بۆ ئامۆژگەی چاک کردنی زەوین (میلیراتیڤنی) ناوچەی (ساراتۆڤ) و، ٢٥ کەسی تریش بۆ ئامۆژگەی کشتوکاڵیی چاکین - سەر بەناوچەی تامبۆ نێردراون. سەرکردەی کوردەکانی عێراق کە لە ١٩٤٧دا هاتووەتە یەکەتیی سۆڤیەت قوتابیی قوتابخانەی بەرزی پارتی، سەر بەپارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت مستەفا بارزانییە. مستەفا بازانی داوای لە کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت کردووە دەرفەتی بدرێتێ سەردانی ئەو شوێنانە واتە پاڤلۆڤسکی، شوی، پۆگاچۆڤ و چاکین بکات بۆ ئەوەی چاوی بەکوردە پەنابەرە سیاسییەکان بکەوێت کە لەو شوێنانە خەریکی خوێندنن. باشتر وایە داخوازییەکەی بارزانی بۆ سەردانی ناوچە ناوبراوەکان بۆ ماوەی ٣ هەفتە پەسەند بکرێت. بۆ بەڕێ کردنی بارزانی ڕاوێژ پێکراوی بەشی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت هاوڕێ ڤالوشین ف.ف دیاری بکرێت. خەرجیی سەفەری بارزانی دەکرێ لەسەر بەشی وەرگرتن و خزمەتگوزاریی پارتییەکان و، کەسایەتییە کۆمەڵایەتییەکان و، وڵاتانی دەرەوەی سەر بەپارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت جێبەجێ بکرێت.

جێگری سەرۆکی بەشی پێوەندییەکانی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت لەگەڵ پارتە کۆمۆنیستەکانی دەرەوە ڤینۆگرادۆڤ.ی

بەرپرسی سکینەری بەشی پێوەندییەکانی دەرەوەی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت

کەزلۆڤ.ی

٢٥ی حوزەیرانی ١٩٥٥ ژمارە ١٥٣٠-س-٢٥

***

٢١٥٢٢

٣٠ی حوزەیرانی ١٩٥٤

جێگری سەرۆکی بەشی پێوەندییەکانی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی یەکەتیی سۆڤیەت

هاوڕێ سمیرنۆف. ئا.ئا

داخوازیی حاجی عەلی جەبرەئیلیانتان بۆ دەنێرم کە بۆ سەرۆکی ئەنجوومەنی بەرزی